

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผล การวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูในการเสริมสร้าง ค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของตนเอง
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูในการเสริม สร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย ให้แก่นักเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1.1 ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 6 ปีการศึกษา 2528 จำนวน 20,361 คน
  - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย คือ สุ่มอำเภอทั้ง 7 จังหวัดในเขตการศึกษา 6 มา 15 อำเภอ และสุ่มตัวอย่างครูจากอำเภอที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มเทียบเป็นสัดส่วนกับจำนวนครูทั้งหมดของแต่ละจังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 378 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่าและเลือกตอบ ซึ่งแบ่งออกเป็น

3 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามประเมินค่าเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนประถมศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ก่อนนำแบบสอบถามไปให้ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 20 คน เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามฉบับจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปยังหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอทุกอำเภอ โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอส่งและเก็บรวบรวมข้อมูลให้ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยส่งและรับคืนด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้ ไปตรวจและวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSSX (Statistical Package for the Social Sciences) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ค่าสถิติคือ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างด้วยค่าที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนตัวประกอบเดียว (one-way ANOVA) และตามด้วยการทดสอบตัวแปรพหุคูณ โดยใช้วิธีของ Newman Keuls Method ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและบทความ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทั่วไปของครูโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้

ว่าครูทั้งหมด 378 คน เป็นชาย 124 คน คิดเป็นร้อยละ 32.9 เป็นหญิง 254 คน คิดเป็นร้อยละ 67.1 อายุของครู ร้อยละ 52.4 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี รองลงมา ร้อยละ 25.2 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี วุฒิการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.8 มีวุฒิปริญญาตรี รองลงมา ร้อยละ 24.1 มีวุฒิป.กศ.สูง หรือเทียบเท่า ประสบการณ์ในการทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.9 มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 6-10 ปี รองลง ร้อยละ 31.2 มีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 11-15 ปี ความสนใจในเรื่องการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ครูส่วนใหญ่ ร้อยละ 99.7 มีความสนใจการไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีการจัดโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน ครูร้อยละ 55.3 ไม่เคยไป ร้อยละ 44.7 เคยไปศึกษาดูงานในเรื่องนี้มาแล้ว การเข้ารับการศึกษารอบรมวิธีการจัดประชาธิปไตยในโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 83.9 ไม่เคยเข้ารับการอบรม และที่เคยเข้ารับการอบรมแล้ว ร้อยละ 16.1 โครงการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 52.9 ทราบว่า กำหนดอยู่ในแผนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รองลงมา ร้อยละ 24.3 ทราบว่ากำหนดอยู่ในแผนของโรงเรียน ขนาดโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 41.1 สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 150 คน รองลงมา ร้อยละ 20.6 สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 151-300 คน และร้อยละ 20.6 สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป
2. การรับรู้ของครูที่มีต่อบทบาทในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ให้นักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยทำการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

  - 2.1 ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ก. บทบาทที่ปฏิบัติจริง

การรับรู้ของครูที่มีต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริง พบว่าครูมีการปฏิบัติ

กิจกรรมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) และบทบาทที่ครูปฏิบัติมากที่สุด คือบทบาท
 ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 รองลงมา
 คือ บทบาทด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและ
 ชุมชน ตามลำดับ

เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละด้าน ปรากฏ
 ผลดังนี้

- 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า ครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) และกิจกรรมที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ การปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความยุติธรรม เท่าเทียมกัน รองลงมาคือการสร้างบรรยากาศที่มีความเป็นกันเองและการสร้างความอบอุ่นใจเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก
- 2) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า การรับรู้ของครูที่มีต่อการปฏิบัติจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$) และกิจกรรมที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง เพื่อเน้นให้นักเรียนเกิดความรัก เทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รองลงมาคือการส่งเสริมให้นักเรียนร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษาความสะอาดชั้นเรียนและอาคารเรียน
- 3) ด้านการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน พบว่า การรับรู้ของครูที่มีต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$) และกิจกรรมที่ครูปฏิบัติมากที่สุด คือการให้ความร่วมมือในกรณีที่ทางราชการใช้สถานที่ของโรงเรียน เป็นหน่วยออกเสียงเลือกตั้ง รองลงมาคือ การส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในการใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง

ข. บทบาทที่คาดหวัง

การรับรู้ของครูที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติกิจกรรม

พบว่า ครูมีความคาดหวังในการปฏิบัติกิจกรรมรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$)

และบทบาทที่ครุคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนตามลำดับ

เมื่อแยกพิจารณาในรายละเอียดของกิจกรรมในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

- 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า ครูมีความคาดหวังในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) และเรื่องที่ครุคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุด คือ การปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความยุติธรรมเท่าเทียมกัน รองลงมาคือ การสร้างบรรยากาศที่มีความเป็นกันเอง และสร้างความอบอุ่นใจเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก
- 2) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า ความคาดหวังของครูในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) และกิจกรรมที่ครุคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุดคือ การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง เพื่อเน้นให้นักเรียนเกิดความเคารพ เกิดพูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รองลงมาคือ ส่งเสริมให้นักเรียนร่วมรับผิดชอบดูแลรักษาความสะอาดชั้นเรียนและอาคารเรียน
- 3) ด้านการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน พบว่า ความคาดหวังของครูในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) และกิจกรรมที่ครุคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุดคือ การให้ความร่วมมือกรณีกับทางราชการใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นหน่วยออกเสียงเลือกตั้ง รองลงมาคือ การส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนในการใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง

2.2 การเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในทุก ๆ กิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 การเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย ให้แก่นักเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน ปรากฏผลดังนี้

2.3.1 ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ไม่แตกต่างกัน

2.3.2 ด้านการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติ พบว่า ครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีความคาดหวังในการปฏิบัติแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3.3 ด้านการจัดการกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติ พบว่า ครูโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความคาดหวังในการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

2.3.4 ด้านการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการจัดให้มีคณะกรรมการนักเรียน พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ จะแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านบทบาทที่คาดหวังในการปฏิบัติ พบว่าครูโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีความคาดหวังในการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

2.4 การเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม จำแนกตามระดับวุฒิการศึกษาของครู พบว่า ครูที่มีระดับวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และครูที่มีระดับวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีการปฏิบัติจริง และมีความคาดหวังในการปฏิบัติกิจกรรมในเรื่องนี้ไม่แตกต่างกัน

3. การศึกษาปัญหาและแนวทางในการ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย
ให้แก่ นักเรียนประถมศึกษา ปราบกฏผลดังนี้

3.1 ความคิด เห็นของครู เกี่ยวกับปัญหา ในการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อ เสริมสร้าง
ค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า ปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรม โดยส่วนรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง เรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- 1) ไม่มีการติดตามผลใน เรื่องนี้ อย่างแท้จริง
- 2) โรงเรียนขาดสื่อการสอน เรื่องการ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน
- 3) หน่วยงานต้นสังกัด ไม่ได้วางนโยบายใน เรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจน
- 4) ครูไม่มี เวลาเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมให้แก่ นักเรียนและชุมชน
- 5) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้ครู นักเรียนและประชาชน เข้าใจ

ตรงกันถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย

- 6) ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนครู ในด้านการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย
น้อยไปทั้งด้านงบประมาณและกำลังใจ
- 7) ครูยังไม่ เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน
- 8) ครูขาดความรู้ความ เข้าใจวิธีการ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน
- 9) คณะครูในโรงเรียน ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนและชุมชน
- 10) ผู้บริหารไม่ เข้าใจหลักการของโครงการจัดประชาธิปไตยในโรงเรียน

3.2 แนวทางในการ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่าครู
มีความต้องการแนวทางในการปฏิบัติ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- 1) ผู้บริหารโรงเรียนควรให้การสนับสนุนและให้กำลังใจครูในการ
ปฏิบัติกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย
- 2) หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดพิมพ์ เอกสารคู่มือ ในการสอนและจัด
กิจกรรม เพื่อ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนประถมศึกษา

3) ควรมีการประชุมสัมมนาให้ครู นักเรียน และผู้ปกครอง เข้าใจตรงกัน ถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน

4) หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุน เรื่องนี้ โดยเฉพาะ

5) ควรจัดอบรมครู เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำวิธีการสอน และจัดกิจกรรมประชาธิปไตยไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา

6) ศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัด ประชาธิปไตยในโรงเรียน

7) ปรับบรรยากาศ สภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพของผู้บริหารและ ครูให้เป็นประชาธิปไตย

8) ศึกษาวิเคราะห์ควรติดตามผลและให้ความช่วยเหลือการดำเนินงาน ของโรงเรียนในเรื่องนี้อย่างสม่ำเสมอ

9) หน่วยงานต้นสังกัดควรวางนโยบายในเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจน

10) ควรประชุมสัมมนาผู้บริหารและครูในระดับต่าง ๆ เพื่อจัดทำ โครงการ และหาแนวปฏิบัติร่วมกัน

3.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าครูในโรงเรียน ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการปฏิบัติ ไม่แตกต่างกัน

3.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย จำแนกตามระดับวุฒิการศึกษาของครู พบว่า เกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติมีเพียง เรื่องเดียวที่แตกต่างกันคือ หน่วยงานต้นสังกัดไม่ได้วาง นโยบายในเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจน ส่วนเรื่องอื่น ๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติ ครูทั้งสองประเภทมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ครูจำนวนร้อยละ 99.7 มีความสนใจเกี่ยวกับโครงการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งแสดงว่าครูได้ให้ความสนใจและติดตามในเรื่องนี้อยู่แล้ว ในจำนวนนี้มีครูที่สนใจไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่มีการจัดโครงการประชาธิปไตย ถึงร้อยละ 44.7 จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2527 มีโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยอยู่หลายจังหวัด เช่น ที่โรงเรียนบ้านพุ่มวง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนบ้านห้วยหนอง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น (เริ่ม พ.ศ. 2516) โรงเรียนบ้านเนินทราย อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี (เริ่ม พ.ศ. 2521) โรงเรียนบ้านห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ (เริ่ม พ.ศ. 2524) โรงเรียนวัดหนองตะเฒ่า อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี (เริ่ม พ.ศ. 2525) โรงเรียนบ้านดิงดิง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา (เริ่ม พ.ศ. 2523) โรงเรียนบ้านนาบอน อำเภอเมือง จังหวัดเลย (เริ่ม พ.ศ. 2525) โรงเรียนมิตรภาพที่ 34 อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (เริ่ม พ.ศ. 2521)¹ และจากผลการวิจัยพบว่า มีครูร้อยละ 16.1 ที่เคยเข้ารับการอบรมโครงการจัดประชาธิปไตยในโรงเรียน สาเหตุที่มีครูเข้ารับการอบรมน้อย อาจเป็นเพราะว่าโครงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เป็นที่แพร่หลาย ไม่มีการประชาสัมพันธ์ผลงานดีเด่นในการจัดโครงการนี้ในระดับประเทศ

2. เกี่ยวกับบทบาทของครูในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย จากการศึกษาพบว่าบทบาทที่คาดหวังของครูในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมระหว่าง

1

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสำรวจโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมประชาธิปไตย ปี 2527. (อัดสำเนา)

โรงเรียนและชุมชนโดยส่วนรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับสูง แสดงให้เห็นว่าครูมีความสนใจ และมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ถึงแม้ว่าปัจจุบันบทบาทที่ ปฏิบัติจริงในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของครูจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) แต่ จากผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าหากครูได้เข้าใจแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ นี้ดียิ่งขึ้น และผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละระดับ เข้าใจบทบาทของตนเอง รวมทั้งให้การสนับสนุนแล้ว การ ปฏิบัติงานตาม โครงการจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ แล้ว ได้พบว่ากิจกรรมที่ครูมีการ ปฏิบัติมากที่สุดคือด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ($\bar{X} = 3.72$) รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ($\bar{X} = 3.50$) และการจัดกิจกรรม ร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ($\bar{X} = 3.25$) สาเหตุที่ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมด้านการ เรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา มากที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะครูได้จัดการเรียนการสอน ตามปกติที่โรงเรียนอยู่แล้ว กระบวนการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์ตามหลักสูตรยังได้ เน้นให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนคิด เป็น ทำ เป็น แก้ปัญหาเป็น นอกจากนี้ เนื้อหาวิชาในหลักสูตรได้กำหนดให้ครูสอนความรู้พื้นฐานประชาธิปไตย ให้แก่นักเรียนในกลุ่มประสบการณ์ชีวิต หน่วยการเมืองและการปกครองโดยตรงอีกด้วย¹

และเมื่อพิจารณารายละเอียดของการจัดกิจกรรมแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 พบว่า กิจกรรมที่ครูมีการปฏิบัติมากที่สุด คือการปฏิบัติให้นักเรียนด้วยความยุติธรรมเท่าเทียม กัน เช่น การชมเชย การให้รางวัล รองลงมา ครูจะต้องสร้างบรรยากาศที่มีความเป็นกันเอง เพื่อ กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก จากการปฏิบัติของครูโรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวทั้งสองประการ สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งกล่าวไว้ในคู่มือการ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521,

จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาว่า "บทบาทของครูในการพัฒนาประชาธิปไตยในด้านลักษณะความสัมพันธ์ของครูและนักเรียน ประการที่สำคัญคือครูต้องมีความยุติธรรม ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองต่อนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก¹ และผลการวิจัยของสุจิตรา จงอยู่สุข ได้ให้ข้อเสนอแนะบทบาทของครูในการพัฒนาความคิดรวบยอดเรื่องประชาธิปไตยให้แก่ักเรียนประถมศึกษาว่า "ครูควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เกิดความอบอุ่น เหมือนอยู่ในครอบครัว ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความรู้สึกรักใคร่หวงใจกัน กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน²

กิจกรรมที่ครูมีการปฏิบัติและคาดหวังในการปฏิบัติจริงลงมา คือการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเคารพซึ่งกันและกันในการทำงาน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่ง หมายถึง การส่งเสริมให้นักเรียนมีคารวะธรรมต่อกัน ดังที่สาโรช บัวศรี ให้ความเห็นไว้ว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่

- การเคารพในสถาบันที่สำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- การเคารพซึ่งกันและกันทางร่างกาย
- การเคารพกันทางวาจา
- การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น
- การเคารพในกฎ ระเบียบของสังคมและกฎหมายของประเทศ
- การใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขต³

¹ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา, หน้า 63,

² สุจิตรา จงอยู่สุข, "การเปรียบเทียบความคิดรวบยอดเรื่องประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมปีที่สี่ในโรงเรียน ทดลองระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา 2503 กับนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา 2521," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 50

³ สาโรช บัวศรี, พื้นฐานการเมืองและการปกครองของไทย, หน้า 66-67,

นอกจากนี้อาจฝึกให้นักเรียนรู้จักเคารพซึ่งกันและกัน โดยการฝึกเรื่องการสร้างข้อตกลงในห้องเรียนร่วมกัน โดยให้นักเรียนตกลงกันว่ามีระเบียบหรือกิจกรรมอะไรที่จะทำร่วมกัน และให้นักเรียนควบคุมกันเอง

2.2 บทบาทของครูด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมที่ครูมีการปฏิบัติและคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุดคือ การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง เพื่อเน้นให้นักเรียนเกิดความเคารพ และเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สาเหตุที่ครูปฏิบัติและคาดหวังในการปฏิบัติเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าในการไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดกิจกรรมประชาธิปไตย ครูมักพบกิจกรรมหน้าเสาธงเป็นอันดับแรก อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมหน้าเสาธง นอกจากจะฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยอันดีแล้ว จุดมุ่งหมายสำคัญด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยก็คือ ให้นักเรียนมีคารวะธรรมในด้าน การเคารพ เทิดทูนและจงรักภักดีต่อสถาบันของชาติ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมหน้าเสาธงยังส่งเสริมให้นักเรียน ได้แสดงออกทางด้านความคิดเห็น ทางด้านการปกครองกันเอง การร่วมกันรักษาความสะอาดอาคาร สถานที่ และบริเวณโรงเรียน เป็นต้น ตัวอย่างกิจกรรมหน้าเสาธงที่โรงเรียนบ้านพุ่มม่วง จังหวัดเพชรบุรี ได้ปฏิบัติมีดังนี้

ก่อนถึงเวลาเริ่มเรียน นักเรียนจะเข้าแถว เวลา 8,15 น. โดยสารวัตรนักเรียนจะเป็นผู้นำในการเชิญธงชาติและสวนมนต์ จากนั้นจะมีผู้แทนนักเรียนขึ้นมาพูดในเรื่องต่าง ๆ เช่น การรักษาความสะอาดของตนเอง และส่วนรวม การขาดโรงเรียน การมาโรงเรียนสาย โดยให้นักเรียนผู้กระทำผิดให้เหตุผลของตนเอง และนักเรียนคนอื่นวิพากษ์วิจารณ์กัน ร่วมออกเสียงพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดตามสมควร¹

นอกจากบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมหน้าเสาธงดังกล่าวแล้ว เรื่องที่ครูได้ปฏิบัติและคาดหวังในการปฏิบัติรองลงมา คือการส่งเสริมให้นักเรียนร่วมรับผิดชอบ ในการดูแลรักษา

¹ พระพงษ์ ศรีเหมียง, "การศึกษาความคิดรวบยอด เกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนพุ่มม่วง," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2524, หน้า 19.

ความสะอาดชั้นเรียน และอาคารเรียน กิจกรรมการทำความสะอาดอาคารสถานที่ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของภารโรงแต่ผู้เดียว ความมอบให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนี้ โดยมอบให้แต่ละกลุ่มชั้นเรียนหรือกลุ่มสี เป็นผู้รับผิดชอบหมุนเวียนกันไป

นอกจากกิจกรรมทั้งสองเรื่องนี้แล้ว กิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมากในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดให้มีกิจกรรมวันสำคัญ เกี่ยวกับสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวันสำคัญของท้องถิ่น การปลูกฝังนักเรียนให้มีวินัยในตนเอง การจัดกิจกรรมกีฬาภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน กิจกรรมสหกรณ์ ฯลฯ กิจกรรมที่กล่าวข้างต้นล้วนเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างการทำงานในระบบประชาธิปไตย เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนทำงานร่วมกัน นอกเหนือจากการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร แต่การดำเนินงานทั้งหมด ต้องดำเนินงานในรูปของกลุ่มบุคคล เช่น คณะกรรมการนักเรียนโดยครูในโรงเรียนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมด้วย

2.3 บทบาทของครูในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ด้านการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน พบว่ากิจกรรมที่ครูคาดหวังและได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด เป็นอันดับแรกคือการให้ความร่วมมือในกรณีที่ทางราชการใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นหน่วยออกเสียงเลือกตั้ง รองลงมาคือการส่งเสริมและเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน ในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง รวมทั้งการให้ความร่วมมือและวางแผนร่วมกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จากความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวัง และบทบาทที่ปฏิบัติจริงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ครูให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนประถมศึกษา เพราะกิจกรรมข้างต้นล้วนเป็นสัญลักษณ์ของการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ครูสามารถปฏิบัติได้ โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในชุมชน และมีความสัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมของสังคมให้มากที่สุด นอกจากนี้กิจกรรมในเรื่องอื่น ๆ ที่ครูเห็นว่ามีมีความสำคัญให้การพัฒนาประชาธิปไตยก็คือ การให้ความรู้และให้ความร่วมมือในการจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่นการอบรมเยาวชนลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ การจัดโรงเรียนให้เป็นแหล่งศูนย์บริการข่าวสารทางราชการ และความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

13. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของครูในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพ
 ประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า

3.1 ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช

2521 ทั้งบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ
 ขนาดใหญ่ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียน
 ประถมศึกษาทุกโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ มีหน้าที่ที่จะต้องสอน
 เนื้อหาความรู้พื้นฐานประชาธิปไตย ตลอดจนวิธีและแนวทางในการสอนไว้ในหลักสูตรอยู่แล้ว

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ในด้าน
 การปฏิบัติจริง ครูโรงเรียนขนาดใหญ่จะปฏิบัติแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดกลางไม่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เมื่อ
 พิจารณาค่าเฉลี่ยในการปฏิบัติ ครูโรงเรียนขนาดใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมได้มากที่สุด รองลงมา คือ
 โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กตามลำดับ ในเรื่องนี้ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นศึกษานิเทศก์ได้ติดตาม
 ผลการดำเนินงานการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ได้พบว่า เหตุที่โรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลางจัดกิจกรรมได้ดีกว่าในโรงเรียนขนาดเล็ก
 ซึ่งมีจำนวนครูและนักเรียนน้อยเกินไป อาจจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ไม่ครบตามวัตถุประสงค์ แต่ใน
 โรงเรียนที่มีจำนวนครูและนักเรียนมากพอ อาจจัดกิจกรรมในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและ
 มากกว่า และจำนวนครูก็มีมากพอต่อการดูแลและให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมของนักเรียนได้
 อย่างทั่วถึง นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง
 ซึ่งมีจำนวนนักเรียนมาก มักตั้งอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ ดังนั้นการดำเนินงานของโรงเรียน อาจได้
 ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากผู้ปกครองนักเรียน เช่นการขอบริจาค เงิน วัสดุอุปกรณ์ เพื่อนำมาใช้ใน
 การจัดกิจกรรม จากผลวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมของครูในเรื่องการจัดให้มีคณา
 กรรมการนักเรียน พบว่าครูโรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติกิจกรรมได้มากที่สุด ($\bar{X} = 3.99$)
 รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลาง ($\bar{X} = 3.65$) และโรงเรียนขนาดเล็ก ($\bar{X} = 3.40$) ตามลำดับ
 และโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีการปฏิบัติกิจกรรมในเรื่องนี้แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและ
 ขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นการสนับสนุนการอภิปรายข้างต้นว่า โรงเรียน

ที่มีจำนวนนักเรียนและครูมาก ครูจะปฏิบัติกิจกรรม เสริมหลักสูตร เพื่อ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยได้มากกว่าโรงเรียนที่มีครูและนักเรียนน้อย เกินไป

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน พบว่า การปฏิบัติของครูโรงเรียนขนาดกลางแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยในการปฏิบัติกิจกรรมของครู ปรากฏว่าครูโรงเรียนขนาดกลางปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมาคือโรงเรียนขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 3.25$) และโรงเรียนขนาดเล็ก ($\bar{X} = 3.15$) สาเหตุที่ครูโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดใหญ่สามารถปฏิบัติกิจกรรมได้มากกว่าครูโรงเรียนขนาดเล็ก อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดใหญ่มีจำนวนครูและนักเรียนที่เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะพัฒนาประชาธิปไตยไปสู่ชุมชนได้มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

3.4 เปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังของครู ในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยในการจัดกิจกรรม โดยใช้กระบวนการกลุ่ม จำแนกตามระดับวุฒิการศึกษาของครู พบว่าครูที่มีระดับวุฒิศึกษาดำกว่าปริญญาตรีลงมา และครูที่มีระดับวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีการปฏิบัติกิจกรรมในเรื่องนี้ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าระดับวุฒิการศึกษาของครูไม่เป็นปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม และเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์การปฏิบัติกิจกรรมของครูในเรื่องนี้ พบว่าครูปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มประสบการณ์จะช่วยให้นักเรียนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผนงาน ร่วมกันประเมินผลงาน ซึ่งนอกจากจะช่วยให้นักเรียนสัมฤทธิ์ผลทางด้านเนื้อหาวิชาแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในขณะเดียวกันด้วย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนะบทบาทของครูในการใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

- 1) ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคน
- 2) ปฏิบัติร่วมกับนักเรียน ในงานที่ครูพิจารณาเห็นว่าควรทำ
- 3) กระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 4) ให้ที่ประชุมตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยครูไม่ตัดสินใจเอง เว้นแต่นักเรียน

จะตัดสินใจผิดพลาด ครูจะคัดค้าน และให้นักเรียนตัดสินใจใหม่

- 5) นำมติที่ประชุมไปปฏิบัติจริง
- 6) พยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ด้วยความจริงใจ
- 7) ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนในกลุ่ม
- 8) ช่วยแนะนำให้การอภิปรายอยู่ในประเด็น
- 9) ใช้เทคนิคต่าง ๆ ของกระบวนการกลุ่ม เพื่อฝึกให้นักเรียนปกครอง

กันเอง¹

14. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับปัญหาในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย จากผลการวิจัยพบว่า เรื่องที่เป็นปัญหามากที่สุด คือไม่มีการติดตามผลในเรื่องนี้ อย่างแท้จริง ซึ่งหมายถึงว่า เมื่อได้มีนโยบายจากต้นสังกัดที่จะดำเนินการในเรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ศึกษาธิการเขตฯ ติดตามผลและให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของโรงเรียนน้อยเกินไป ปัญหารองลงมาคือ การขาดสื่อการสอน เพื่อนำมาสอนเรื่องประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษา ซึ่งเรื่องของประชาธิปไตยนั้น เป็นเรื่องของอุดมการณ์ที่จะต้องปลูกฝัง เสริมสร้างเพื่อให้เกิดขึ้นกับลักษณะนิสัยของเด็ก สื่อการสอน เช่น สไลด์ ภาพยนต์ หรือแผ่นภาพที่เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย จะช่วยดึงดูดความสนใจให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติ จึงนับว่าสื่อการสอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กในวัยระดับประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหาร ศึกษาธิการเขตฯ ควรให้การนิเทศติดตามผล และให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของครู และนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ผู้นิเทศอาจดำเนินการได้ดังนี้

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, คู่มือจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา, หน้า 38.

- 1) กำหนดนโยบายให้โรงเรียนได้จัดโครงการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
  - 2) ประชุมสัมมนาคณะครูในโรงเรียน เพื่อชี้แจงแนวทางในการจัดกิจกรรม เช่น การสาธิตทดลอง เพื่อให้ครูเข้าใจขั้นตอนของการจัดกิจกรรม
  - 3) สังเกตพฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมของนักเรียนว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ให้การนิเทศ แนะนำในบางเรื่องที่ครูยังไม่เข้าใจ
  - 4) คัดเลือกโรงเรียนที่จัดประชาธิปไตยดีเด่น เพื่อเป็นตัวอย่างในกลุ่มโรงเรียนอำเภอ หรือในจังหวัดต่อไป
12. ครูควรให้ความสำคัญต่อโครงการพัฒนาประชาธิปไตย และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้การเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้บริหารควรให้การสนับสนุน การทำงานของครูในเรื่องนี้ ทั้งด้านกำลังใจ และด้านงบประมาณ
3. หน่วยงานต้นสังกัด ควรจัดพิมพ์เอกสาร คู่มือ และจัดอบรมครู ให้เข้าใจถึงวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยแก่นักเรียนประถมศึกษา
14. ควรประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทราบ
5. ครูควรให้ความสำคัญต่อการใช้กระบวนการกลุ่ม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ทุกกลุ่มประสบการณื เพื่อ เสริมสร้างการทำงานในระบบประชาธิปไตย
6. ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาประชาธิปไตยไปสู่ชุมชน เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่า และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย
7. นอกจากนโยบายที่จะ เสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยในระดับประถมศึกษาแล้ว ควรได้มีการรับช่วงต่อการดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไปในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาคด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาโครงการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษาอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน
2. ควรวิจัยเพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่
นักเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ
3. ควรศึกษาบทบาทของครูในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน
โดยเปรียบเทียบอัตราส่วนระหว่างจำนวนครูและจำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียน
4. ควรศึกษาบทบาทและความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษา ในสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีต่อโครงการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่
นักเรียน
5. ควรศึกษาบทบาทและความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อโครงการพัฒนาประชาธิปไตย
ให้แก่นักเรียนประถมศึกษาและชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย